

ION NESTOR

Știința istorică și arheologică românească a suferit o grea și ireparabilă pierdere. La 29 noiembrie 1974 s-a stins din viață, după o scurtă dar grea suferință, profesorul Ion Nestor, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, membru al Academiei de Științe Sociale și Politice, șeful Secției de arheologie a comunei primitive a Institutului de arheologie din București. A plecat dintre noi, atât de neașteptat, un mare savant și un mare profesor, creatorul școlii contemporane românești de arheologie, deschizătorul atîtor drumuri, pînă la el necunoscute, în cercetarea trecutului mai îndepărtat al țării noastre.

În persoana sa se întrupau laolaltă, în chip fericit, cercetătorul îndrăgostit de munca de teren și savantul profundelor sinteze, cunoscătorul limbilor clasice și proteguitorul monumentelor istorice, profesorul universitar exigent și sfătuitorul generos al elevilor și colaboratorilor săi. Erudiția, informația la zi, metoda riguroasă și spiritul critic ascuțit au constituit temeiul operei sale științifice și i-au adus recunoașterea generală. Generozitatea a fost, înainte de toate, prima calitate sufletească și marea forță de atracție a profesorului Ion Nestor. Și-a răspindit ideile fertile de la catedra universitară, cǎ la tribuna congreselor și a conferințelor sau în discuțiile cotidiene, cu larghețea celui care s-a dedicat total, dezinteresat, slujirii științei. Adeseori, aceste idei au devenit bunuri comune înainte încă de a fi fost puse pe hirtie și au intrat astfel anonim în marea circulație științifică. Pentru el, ca cercetător și profesor, importantă era nu paternitatea și prioritatea ideilor, ci căutarea și rostirea adevărului științific. Acesta a fost crezul vieții și muncii îndelungate, neostenite, a profesorului Nestor, crez pe care pilda sa luminoasă ni-l transmite și dincolo de momentul dureros al despărțirii.

Ion Nestor s-a născut la 25 august 1905 la Focșani. Studiile universitare și le-a început la Universitatea din București, unde, în 1926, a obținut licența în filologie clasică și secundar în arheologie, cu calificativul „magna cum laude”. Antrenat în noua orientare dată de Vasile Pârvan arheologiei românești spre studiul pre- și protoistoriei, el a participat în anii 1926—1927 la săpăturile conduse de I. Andrieșescu la Sărata Monteoru și, în aceiași ani, a întreprins prima sa săpătură independentă la Glina, care i-a prilejuit definirea unei noi culturi a epocii bronzului.

Remarcat și recomandat de profesorul său Vasile Pârvan, Ion Nestor a fost trimis cu o bursă de stat, pentru continuarea studiilor, în străinătate. În anii 1928—1932 el și-a desăvârșit pregătirea de preistorician, mai întâi la Berlin, apoi, în 1931—1932, la Marburg (Lahn), avînd prilejul fericit să studieze și să lucreze sub îndrumarea unor iluștri savanți precum Carl Schuchhardt, Max Ebert, Hubert Schmidt, Wilhelm Unverzagt, R. Thurnwald, Gero von Merhart și Paul Jacobsthal. În această perioadă Ion Nestor a participat, sub conducerea lui G. Bersu, la săpăturile din marea stațiune neolitică de la Goldberg (Nördlingen), distingîndu-se ca un excelent observator, și a catalogat o mare parte din materialele arheologice provenind din România, aflate la secția preistorică de la Museum für Völkerkunde din Berlin. Dintre maestrii săi, Gero von Merhart (1866—1959), primul profesor-ordinarius de preistorie la o universitate germană, este cel care a influențat cel mai mult formarea și evoluția ulterioară a tînărului cercetător român. În atmosfera creatoare a seminarului de la Marburg s-a definitivat acea lucrare, devenită clasică în literatura arheologică, în care Ion Nestor a sintetizat în chip magistral stadiul cercetărilor preistorice din România. Prima sa parte, dedicată paleoliticului și neoliticului, a fost acceptată cu mențiunea „foarte bine” ca disertație și i-a adus autorului, în mai 1932, titlul de doctor în filozofie al Universității Philipp din Marburg. Din îndemnul și cu sprijinul Comisiunii romano-germanice, condusă pe atunci de Gerhard Bersu, disertația a fost completată, rezultînd o primă sinteză cuprinzătoare a arheologiei românești de la paleolitic la epoca Latène. Lucrarea a apărut în 1933

(în 22. BerRGK, 1932, p. 11—181), sub titlul *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, aducând o strălucită consacrare autorului ei, distins în 1934 cu premiul „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Ea marca totodată un moment important în procesul de maturizare al arheologiei noastre preistorice, proces de care numele lui Ion Nestor a fost legat de-a lungul a aproape cinci decenii de activitate.

Încă din anul 1925, Ion Nestor și-a desfășurat activitatea în cadrul Muzeului național de antichități, mai întâi ca asistent, apoi ca șef de lucrări și șef de secție. Chiar și după ce, în februarie 1945, a fost chemat ca profesor de arheologie la Universitatea din București, el a continuat să lucreze în cea mai mare parte a timpului la muzeu, de care era legat prin vocația sa dominantă de cercetător. În anii 1947—1951 el a fost directorul acestei vechi și prestigioase instituții, iar de la transformarea ei în Institutul de arheologie, din 1956 și pînă la sfîrșitul vieții sale a condus cu competență desăvîrșită Secția de arheologie a comunei primitive. De-a lungul îndelungatei sale activități, Ion Nestor a condus direct sau a îndrumat numeroase și importante șantiere arheologice, care au îmbogățit considerabil patrimoniul arheologic național și care au contribuit totodată decisiv la luminarea unor perioade și probleme obscure din istoria străveche, veche și medie a patriei noastre. De numele său se leagă pentru totdeauna marile săpături de la Sărata Monteoru, Zimnicea, din valea Jijiei, de la Suceava, Dridu și Bratei, pe care le-a condus nemijlocit, zi de zi, și care au constituit pentru colaboratorii și elevii săi veritabile școli de tehnică și metodă științifică în cercetarea de teren. Pînă la sfîrșitul vieții sale, în fiecare campanie, Ion Nestor a continuat să lucreze cite trei luni pe șantier, cu șpaclul, cu planșeta, cu aparatul de fotografiat, dîndu-ne și în această privință o pildă de neuitat.

De la catedra universitară, timp de aproape trei decenii, profesorul Ion Nestor a adus, de asemenea, o contribuție de neprețuit la dezvoltarea științei istorice și arheologice românești, la formarea cadrelor din cercetare, muzee și învățămînt, care astăzi — pe întreg cuprinsul țării — țin mai departe aprinsă flacăra dragostei pentru trecutul nostru istoric. Cursurile sale de istoria comunei primitive, de etnografie, de preistoria României sau de arheologia perioadei formării poporului român rămîn modele inegalabile de erudiție, profunzime și claritate. Generații întregi de studenți au învățat să-l prețuiască și să-l iubească pentru înaltul nivel al prelegerilor și, în egală măsură, pentru exigența sa binecunoscută. Pe studenții pasionați de arheologie îi lua pe șantierele pe care le conducea, transmițîndu-le cunoștințele sale și educîndu-i în spiritul eticii științifice în care a crezut întotdeauna. În ultimii ani, chiar și după pensionarea sa în 1973, credincios idealului de slujitor al *Almei Mater*, a dedicat mult timp și multă energie îndrumării pline de atenție a numeroșilor doctoranzi, strînși din toate colțurile țării în jurul său.

Revistele noastre reprezentative : *Dacia* și *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie* îi datorează, la rîndul lor, mult lui Ion Nestor. Ca membru în comitetele (colegiile) de redacție, el a vegheat cu marea sa competență și autoritate asupra nivelului științific al revistelor, contribuind de multe ori, prin observații și sugestii, la îmbunătățirea manuscriselor. A sprijinit întotdeauna cu energie debutul tinerilor cercetători, chiar și atunci cînd opiniile acestora difereau de ale sale. În sfîrșit, încredințînd celor două

reviste spre publicare lucrările sale, el a contribuit nemijlocit la creșterea nivelului și a prestigiului lor.

Meritele pe care profesorul Ion Nestor le-a cîștigat față de știință i-au fost unanim recunoscute încă de timpuriu. Respectului elevilor și colegilor săi din țară și străinătate i s-au adăugat în timp numeroase recunoașteri oficiale, dintre care cea mai înaltă a fost alegerea sa, în iulie 1955, ca membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. În 1970 a fost ales membru al Academiei de Științe Sociale și Politice. La acestea se adaugă decernarea Premiilor de stat pe anii 1949 (pentru șantierul Valea Jijiei) și 1963 (pentru contribuția sa la tratatul *Istoria României*), precum și decorarea sa cu Ordinul Muncii, clasa a II-a, în anul 1963.

În străinătate prestigiul său nu a fost mai mic decît în țară. Mărturie stau titlurile de membru al Institutului arheologic german și al Societății arheologice din R. S. F. Iugoslavia și, mai ales, alegerea sa în funcțiile de răspundere de vicepreședinte al Uniunii internaționale de arheologie slavă și de membru în Consiliul permanent al Uniunii internaționale de științe pre- și protoistorice. În aceste funcții, ca și în calitatea sa de redactor pentru România al seriilor *Inventaria Archaeologica* și *Prähistorische Bronzefunde*, Ion Nestor a adus contribuții neprețuite la afirmarea arheologiei românești peste hotare, la cauza colaborării internaționale în domeniul științei.

Activitatea și opera științifică ale lui Ion Nestor reprezintă o bogată moștenire, pe care impresia puternică a dureroasei despărțiri ne împiedică acum, la scurtă vreme, să o analizăm sistematic și să o apreciem la realele ei dimensiuni. Ea va trebui să constituie obiectul unei cercetări speciale, menite să stabilească, sub toate aspectele, locul ocupat de Ion Nestor în istoria arheologiei românești. Încă din timpul vieții sale a fost însă evidentă pentru oricine importanța impactului acestei personalități științifice puternice asupra dezvoltării cercetării arheologice în cele mai diferite domenii.

A început cu domeniul preistoriei, pe care nu l-a părăsit niciodată pînă la sfîrșitul vieții. În vara anului 1974, preocupat de problemele culturii Ariușd, săpa încă în așezarea eponimă. În decursul anilor, în special pe baza marilor săpături din Moldova (Fedeleșeni, Glăvănești, Larga Jijia, Corlăteni), a contribuit la cunoașterea culturii Criș, a culturii ceramicii liniare, a culturii Precucuteni și a culturii Cucuteni, precum și la îmbogățirea documentării privind marele complex al „înmormîntărilor cu ocră”. La aceste contribuții se adaugă studiile sale de sinteză asupra periodizării și relațiilor cronologice ale culturilor neo-eneolitice și din perioada de tranziție și asupra începuturilor metalurgiei aramei și a bronzului în România. Epoca bronzului a captat în egală măsură interesul lui Ion Nestor, și aceasta încă de la începutul activității sale, în legătură cu săpăturile de la Sărata Monteoru și Glina. Săpăturile de la Monteoru, model de interpretare stratigrafică, au oferit elemente solide de referință pentru întreaga cronologie a bronzului mijlociu și tîrziu din spațiul carpato-dunărean. Studiile sale dedicate unor tipuri și unor depozite de obiecte de bronz au rămas pînă astăzi, după mai bine de trei decenii, exemple de metodă și de interpretare. Același lucru se poate spune despre acele studii în care a tratat, pe un plan ce depășea cu mult pe acela al

hallstatt-ului românesc, antichitățile „cercului traco-cimmerian”. În sfârșit, trebuie menționată publicarea descoperirilor de epocă Latène de la Mediaș, care i-a prilejuit lui Ion Nestor, pe de o parte, sistematizarea cronologico-geografică și istorică a antichităților celtice din Transilvania, iar, pe de altă parte, înțelegerea în chip nou, și astăzi valabil, a procesului de geneză a culturii geto-dace.

După război, în activitatea lui Ion Nestor s-a produs o cotitură de o importanță excepțională pentru cercetarea arheologică și istorică românească. Așa cum magistrul său, Pârvan, realizase, spre sfârșitul vieții, importanța arheologiei pre- și protoistorice „pentru a înțelege nașterea, dezvoltarea și persistența romanismului danubian”, tot așa a ajuns Ion Nestor să înțeleagă „perioada migrațiilor”, nu „ca o succesiune a neamurilor germanice și turanice, ci ca *perioadă finală a formării poporului român*, în aria geografică întinsă a vechii Dacii libere”. Ajuns la apogeul activității sale, Ion Nestor s-a dedicat cu neostenită pasiune căutării documentelor arheologice necesare luminării acestei obscure perioade, în primul rînd căutării acelor documente atestînd continuitatea și devenirea elementului autohton, de la daco-romani la români.

Sărata Monteoru, Dridu și Bratei sînt momentele principale ale acestei etape, atît de importante, din activitatea lui Ion Nestor, pe care moartea a întrerupt-o brutal, pe neașteptate. A avut însă bucuria să vadă, intrate în circulația științifică, două monografii dedicate acestor săpături: Dridu și Bratei. Și, mai important, a avut răgazul să dăruiască științei românești primele priviri de sinteză asupra acestei epoci, asupra procesului formării poporului român în lumina arheologiei: un capitol din tratatul *Istoria României* (vol. I), magistralul studiu intitulat: *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain* (RRH, 3, 1964) și capitolul *Formarea poporului român*, din sinteza *Istoria poporului român*, apărută în 1970 sub redacția lui Andrei Oțetea. De asemenea, nu trebuie uitat că, în calitatea sa de responsabil al cercetării arheologice în cadrul „Comisiei pentru studiul formării limbii și poporului român”, Ion Nestor a inițiat, stimulat și îndrumat numeroase alte cercetări, duse la bun sfârșit de cei ce i-au fost elevi și colaboratori.

În sfârșit, mai trebuie amintit un domeniu în care Ion Nestor a fost un deschizător de drumuri, acela al arheologiei medievale. Șantierul Suceava, pe care el l-a condus în anii de pionierat, a fost o înaltă școală pentru cei mai mulți dintre specialiștii care astăzi lucrează în acest domeniu nou al cercetării istorico-arheologice. Deși preocupat mai mult de problemele mileniului I e.n., Ion Nestor a continuat să fie, pînă la sfârșitul vieții sale, puternic interesat pentru acest domeniu. Pe marile șantiere de cercetare și restaurare, la Putna, ca și la Alba Iulia și în atîtea alte locuri, judecata sa critică, sfatul său competent au fost mereu de folos în mersul înainte al lucrărilor.

Se obișnuiește uneori a se aprecia valoarea unui om de știință după numărul volumelor sau al paginilor tipărite. Se uită însă că trecerea timpului, noile descoperiri au erodat întotdeauna valabilitatea concluziilor unei opere științifice. Scrierile lui Ion Nestor, strînse la un loc, nu reprezintă multe tomuri, dar sînt de o densitate și de o rigurozitate a ideilor care le vor asigura o viațuire îndelungată după dispariția celui ce le-a gîndit.

În plus, profesorul Ion Nestor lasă culturii și științei naționale o moștenire care sigur este neperisabilă, pentru că este vie. El lasă în urmă, ca și înaintașul său Pârvan, o școală românească de pre- și protoistorie și de arheologie medievală la nivelul exigențelor științei internaționale.

Pentru marile servicii aduse științei românești, pentru exemplul înaltei sale ținute științifice și morale, pentru sprijinul generos, dezinteresat dat elevilor săi, pentru toate acestea îi vom păstra o luminoasă și pioasă amintire. Continuând cu devotament opera de redescoperire a monumentelor și a trecutului pământului românesc, operă căreia Ion Nestor i-a dedicat întreaga viață, îndeplinim singurul act de recunoștință pe care el l-a admis vreodată, singurul pe care-l mai poate primi și singurul demn de numele marelui savant dispărut.

MIRCEA BABEȘ